

Az Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterve

– Szövegértés-szövegalkotás kompetencia –

Általános iskola, 1-4. évfolyam

***Magyar nyelv és irodalom,
valamint több műveltségterületet érintő fejlesztés***

Írta: Kutiné Sahin-Tóth Katalin, Szilágyi Imréné

Kommunikáció

KOMMUNIKÁCIÓ, SZÖVEGÉRTÉS-SZÖVEGALKOTÁS KERETTANTERV

a magyar nyelv és irodalom tantárgy kompetenciaalapú oktatásához

Általános iskola 1-4. évfolyam

Ez a kerettanterv a *6-10 éves korosztály anyanyelvi nevelésének* – a 2007-es nemzeti alaptantervre épülő – *pedagógiai dokumentuma*. A magyar nyelv és irodalom műveltségterület új szemléletű tanításához készült, mely az anyanyelvi nevelést a kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás kompetenciaterület komplex fejlesztési feladatrendszerében értelmezi. Adaptív pedagógiai szemléletmódot és kompetenciaalapú tanítási stratégiát képvisel.

Négy tanévre szóló – a fenti szemléletmódot érvényesítő – tanítási programok, helyi tantervek alapjául szolgál. A felhasználót gyakorlatban kipróbált programterv (*Gyermekbarát program a szövegértés-szövegalkotás kompetenciaterület fejlesztéséhez*), tankönyvcsalád és tanítást segítő módszertani eszköztár (1., és 2. sz. melléklet) segíti.

1. A dokumentum főbb pedagógiai jellemzői

Az általános iskola 1-4. évfolyamán a szövegértés-szövegalkotás tanításának tartalmát és folyamatának tervezését a 21. században felnövő gyerekek fejlesztési igényeihez és fejlődési jellemzőihez igazítja. Az eredményes tanulásirányítást elvekkel szabályozza, miközben tág teret enged a tanító módszertani szabadságának.

Az alapozásban kitüntetetten épít a *tanulók tapasztalatszerzésére*, a *fogalmak tartalmának lassú érlelésére*, az *értelmes* és fejlesztő célú *gyakoroltatásra*. Az olvasás-és írástanulás kezdő időszakában kiemelt szerepet szán a *cselekvéses tanulásnak*.

Az anyanyelvi kompetencia alapozása és fejlesztése a *szövegértés-szövegalkotás* tevékenységrendszerébe ágyazva valósul meg. A *nyelvtan tanítása* a korosztály értelmi fejlődésének jellemzőihez igazodik. Az ismeretszerzés e területen nem a leíró nyelvtan rendszerére épül, hanem kommunikációs helyzetekben, a kommunikációs szándék és a közlésben betöltött szerep szempontjából vizsgálja a nyelv alkotó elemeit, irányítja a nyelvhasználat tudatosításának és igényessé fejlesztésének folyamatát. Így a nyelvtani fogalom meghatározások és a szabályok bevésése helyett a képességfejlesztés kerül a tanulási folyamat középpontjába, melyben a megfigyelés, a tapasztalás, a problémamegoldó feladathelyzetekből kiinduló, készségeket fejlesztő gyakorlati tevékenység-

gé a vezető szerep. Ily módon a gyerekek az elemi szintű anyanyelvi ismereteikhez egy sokrétű és elnyújtott tapasztalatszerző tevékenység eredményeképpen jutnak, mintegy felfedezik azokat, és - az eddig megszokott gyakorlattól eltérően - az ismeretek absztrakt szintre emelkedése (pl. a szó-fajtan, mondattan), kiteljesedése, rendszerezése majd a későbbi iskolaszakaszokban történik meg.

A bevezető és a kezdő iskolaszakaszban a biztonságos nyelvhasználat megalapozását támogató tapasztalatszerzés fő nyelvészeti témái a hangtan és a stílusztika területéről származnak: a beszédhangok és a beszéddallam, valamint a szavak és kifejezések jelentése, stílusértéke, mondattá szerveződése a vizsgálódás fő terepe, mely lehetőséget kínál alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályszerűségek felismeréséhez és gyakorlásához, jó alapokkal támogatja a szövegértés és szövegalkotás képességének fejlődését.

Mivel az anyanyelvi tapasztalatszerzés feltételeit a beszéd, az olvasás-szövegértés és az írás-írás használat kínálja a legtermészetesebben, az anyanyelvi fejlesztés feladatai nem elkülönülten, önálló területet alkotva jelennek meg, hanem ezeknek a fejlesztési területeknek a tartalmába integrálódnak.

A kerettanterv pedagógiai koncepciója megköveteli, hogy a tanulási tempó a gyerekek aktuális fejlettségéhez és fejlődési jellemzőihez igazodjon. Pl. a tanító szükség szerint *nyújtja meg* a nyelvi tevékenységek tanulását *alapozását*, és a fejlesztés kritikus pontjain hosszabb *fejlesztő szakaszokat* iktasson be a tanulási folyamatba. Ezzel megelőzheti a korai tanulási kudarcok kialakulását, ébren tartja és fejleszti a tanulási motiváltságot és feltételt teremt a sajátos nevelési igényű tanulók eredményes együtt neveléséhez.

Ebből a rugalmas, *differenciálásra épülő tanulásirányításból* következően az anyanyelvi kompetenciák fejlődésének előrehaladását a kerettanterv nem tanévekkel méri, *nem tanév végi követelményekkel szabályozza*, hanem olyan - hierarchikusan egymásra épülő - *fejlettségi szintekben* ragadja meg, amelyek a továbblépés, a következő fejlődési szakasz teljesülésének előfeltételét, alapját képezik, ám – a dolog természetéből adódóan - egybeesésük a tanévek lezárásával nem szükségszerű, hanem folyamatos előre haladást tesz lehetővé a tanulók egyedi sajátosságai szerint. A kerettantervnek ez az újszerű sajátossága:

- reális esélyt teremt a tanulók kulturális, képességbeli és tanulásbeli szükségletekben jelentkező különbözőségeinek kezeléséhez,
- hatékonyabbá teszi a tanító alapozó munkáját,
- megelőzi a korai tanulási kudarcok kialakulását, elkerülhetővé teszi a szegregációt.

Fentiekből következően ez a kerettanterv nem évfolyambontásban adja meg a tanítási tartalmakat a tantárgyi programok készítéséhez, hanem a kompetencia-fejlesztés területei szerinti bontásban:

- a fejlesztés fókuszában elhelyezkedő képességeket sorolja fel,
- szempontokkal jelöli ki a fejlesztés fő irányait,
- egymásra épülő szintekben határozza meg a fejlesztés várható eredményeit,
- a képességfejlesztés komplex folyamatának áttekintését ajánló táblázattal segíti (*1. sz. melléklet*),
- taneszközöket és tanítási segédleteket javasol a gyakorlati megvalósításhoz (*2. sz. melléklet*),
- a tanulók fejlődésének megítéléséhez és – a helyi tantervben megszabott időpontban történő – differenciált, személyre szóló szöveges értékeléséhez *értékelési szempontrendszert kínál* (*3. sz. melléklet*).

Mivel a fejlesztés tan éveken átívelő is lehet és a tanulók nem azonos időpontokban lépnek át az újabb fejlődési szakaszba, de a *4. évfolyam végére* mindenképpen teljesítik a nemzeti alaptantervben foglaltakat, a kerettanterv a kezdő iskolaszakasz végére *tantervi követelményeket* határoz meg.

2. Az anyanyelvi kompetenciák fejlesztésének célja és kiemelt pedagógiai feladatai

A kisiskolás korosztály anyanyelvi nevelésének célja, hogy az iskolába kerülést megelőző nyelvi tapasztalatokra építve megindítsa a gyerekek anyanyelvi tudatosodásának folyamatát, megalapozza annak – a későbbiekben kiteljesedő – igényes és működőképes eszközi használatát. A fejlesztés eredményeképpen a spontán anyanyelvhasználat a kezdő iskolaszakasz végére egyre tudatosabbá válik. Az új nyelvhasználati módok megtanulásával kiszélesedik a nyelvi tevékenységek köre, gazdagodik eszköztára, pontosabbá válik a megértés és a kifejezés, és differenciálódik az információs forrásokhoz való hozzáférés feltételrendszere.

Sikeressége szoros kölcsönhatásban áll a többi műveltségterület tanításával: meghatározza tanításuk eredményességét, de az ott folyó tanulás jótékonyan vissza is hat az anyanyelvi kompetenciák fejlődésére. Kapcsolódása az ember és társadalom, a művészetek, valamint az informatika műveltségterülethez kitüntetett szerepű.

Az **anyanyelvi kompetenciák** fejlesztése komplex folyamat, mely a speciális műveltségterületi célok megvalósítása során jelentős mértékben hozzájárul többféle kulcskompetencia és a nemzeti alaptantervben meghatározott kiemelt fejlesztési feladatok eredményes megvalósulásához is.

A fejlesztés eszköze a tanulói aktivitást feltételező, integrált szemléletű változatos tevékenységrendszer, melynek középpontjában a szóbeli és írásbeli szöveg megértése, valamint a szó-és írásbeli szövegalkotás áll.

Ebben a folyamatban - miközben megalapozást nyernek, fejlődnek, tökéletesednek a kommunikáció különféle (verbális, nem verbális, képi, hangzó, elektronikus) módjai – célirányosan fejleszthetők az

önálló tanulás képességei, és természetes feladathelyzetekben nyílik lehetőség a **digitális kompetencia** fejlődésének megindítására és értelmes aktivizálására.

A különböző anyanyelvi kompetenciák fejlesztéséhez felhasznált feladatok szöveggörnyezete és a szövegértés fejlesztéséhez feldolgozott olvasmányok szöveganyaga modellként szolgál az igényes anyanyelvhasználat elsajátításához, gazdag terepet kínál az anyanyelvi tapasztalatszerzéshez és feltételt teremt az **esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség** élményszerű megalapozásához. A különféle funkciójú és témájú szövegek tartalmi elemzése során gazdagodik a tanulók világról való tudása, értékes társadalmi tapasztalatok birtokába jutnak (pl. a családról, a hazáról, a munkáról, az alapvető emberi kapcsolatokról), mely fejleszti **erkölcsi értékrendjüket**, megindítja nemzeti azonosságtudatuk megalapozását, növeli **szociális érzékenységüket**, természeti **környezetük iránti felelősségüket**.

A kerettanterv adaptív pedagógiai megalapozottságából szükségszerűen következik a differenciálás preferenciája a tanulásirányításban, mely kedvező feltételt teremt a befogadható sajátos nevelési igényű tanulók (pl. hallássérültek, látáskárosultak, mozgásukban korlátozottak) eredményes fejlesztéséhez, együttneveléséhez is. A tanulás folyamatában követelmény a differenciált tanulásirányítás, a kooperatív technikák és a drámapedagógia alkalmazása. Ezek feltételt teremtenek a tanulóhoz való pozitív viszonyulás megerősödéséhez, megkönnyítik a kapcsolatteremtést, az együttműködést, egymás elfogadását és kialakítják a segítségadás természetes és célravezető módjait, gyakorlóterepet kínálva a **szociális és állampolgári kompetenciák** fejlesztéséhez és az **élethosszig tartó tanulás** megalapozásához.

3. Fejlesztési követelmények

A szövegértés-szövegalkotás kompetencia terület többféle anyanyelvi kompetencia fejlesztését foglalja magában. Ezek sok szállal kapcsolódnak egymáshoz, bonyolult rendszert alkotnak. Fejlődésük összefügg, a gyakorlatban elválaszthatatlanok egymástól. Most is csupán csak a könnyebb értelmezhetőség miatt kerül sor az összetevők fejlesztésben betöltött szerepének egymástól elkülönült bemutatására.

Napi gyakoriságú fejlesztő tevékenységek

Az anyanyelvi képességek fejlesztésének komplex rendszerében tanéveken átívelő, napi rendszerességgel ismétlődő tevékenység a *beszélgető kör*, a *mindennapi mesemondás* és a ritmust érzékeltető *versmondás*. E fontos nevelési eszközök a közös élmény erejével, a csoport és a csoporttagok életével kapcsolatos őszinte beszélgetésekkel alapozzák a *szociális kompetenciák fejlődését* (közel hozzák egymáshoz a gyerekeket, fokozzák összetartozásuk érzését), oldott légkört teremtenek a tanulóhoz, keretet adnak a szóbeli *kommunikáció* (a beszéd, a szóbeli szövegértés), a *kognitív képessé-*

gek és az *erkölcsi érzék fejlődéséhez*. A mesemondás soha nem oktató célzatú, hanem magáért a mesehallgatás élményéért való, a belefeledkezés, a gyönyörködés, az átélés, a mesével való ismételt találkozás örömeivel, a képzelet szabad szárnyalásával ajándékozta meg a gyerekeket. A népmesék világa betekintést enged a *magyarság és más népek kultúrájába*, közelebb viszi a gyereket önmaga és a világ megértéséhez. Mesehallgatás közben gyarapodik a szókincs, fejlődik a szövegértés és a belső képteremtés képessége.

Általános alapozás

Ez a fejlesztési terület az *írásbeli nyelvhasználat* elsajátítását készíti elő, alapozza meg. A fejlesztő munka arra irányul, hogy minél zavartalanabb, minél inkább örömszerző legyen az új nyelvi tevékenységek: az olvasás és az írás elsajátítása. Ez nemcsak az eredményesség, hanem a *kezdeti tanulási motiváltság* megőrzése és tovább fejlesztése érdekében is elengedhetetlen, hiszen a kezdeti tanulási sikeresség képezi az *élethosszig tartó tanulás* egyik legfőbb alapját.

Az e területen folyó alapozó munka folyamatában különösen kitüntetett szerepe van a *differenciálásnak, a személyre szabott fejlesztésnek*, mert ez teremti meg a feltételét annak, hogy a gyerekek akkor kezdjék el az olvasás és az írás jelrendszerének elsajátítását, amikor arra már felkészültek, és olyan tempóban haladjanak a tanulás folyamatában, amelyik leginkább megfelel egyéni fejlődésüknek, fejleszthetőségüknek, amelyik igazodik sajátos nevelési igényeikhez.

Beszéd – beszédértés – szóbeli szövegalkotás

A fejlesztés középpontjában ezen a területen az igényes szóbeli *kommunikáció* megalapozása áll: a szóbeli gondolatközlés tartalmának, nyelvi megformáltságának és hangzó oldalának csiszolása, finomítása itt a tanító feladata. Az egyéni, a páros és a csoportos beszédhelyzetekben a gyerekek *anyanyelvi tapasztalatok* birtokába jutnak, kipróbálhatják alakuló kommunikációs képességeiket, az önkifejezés szóbeli formáit, nyelvhelyességi szabályokat ismernek meg és alkalmaznak, továbbfejlesztik szókincsüket, aktivizálják *verbális és nem verbális eszköztárukat*.

A nevelés legfőbb eszköze a tanító igényes és példászerű beszéde, az a minta, amit a meghallgatott és reprodukált szövegek közvetítenek, valamint azok a *dramatikus tevékenységek*, amelyek a beszéd szerkezeti keretét adják. Segítik az átélést, a verbális és nem verbális kódok, valamint ezek összefüggéseinek megértését és alkalmazását. Az intenzív beszédfejlesztés eredményeképpen biztos alapozást nyer a beszédre épülő többi nyelvhasználati mód tanulása.

Olvasás - az írott szöveg megértése

Az olvasás, az írott szöveg megértése kiemelt fontosságú kulcskompetencia, melynek fejlettsége, a tevékenység kedveltsége meghatározza a diákok *tanuláshoz való viszonyát*, későbbi iskolai pályafutásának *sikerességét*, s mint az *önálló tanulás* alapvető összetevője, kihat *felőtt életük* alakulására, a kultúrából való részesedésük minőségére is. A kezdeti olvasási sikerek meghatározó erejűek az olvasással kapcsolatos pozitív viszonyulások alakulására.

Az olvasástanulás célja kezdettől fogva az, hogy a gyerekek érdekeltek legyenek az olvasottak megértésében, az első próbálkozásuktól kezdve keressék az elolvasott szó, szókapcsolat, mondat vagy szöveg értelmét. *Olvasásuk* a fejlesztés eredményeképpen egyre jobban *működő eszközzé* válik irodalmi élmények megszerzéséhez, az írásos információhordozók használatához és kiszolgálja önálló tanulási, információszerzési, művelődési igényeiket.

Az eszköz szintű olvasás feltétele a jó *olvasási technika*, melynek fejlesztő eszköze a hangos olvasás, míg a valóságos szövegértéshez a tanulóknak néma olvasás útján kell megismerkedniük a szöveggel.

Az olvasástanuláshoz felhasznált szövegeknek a tanulók olvasási készségéhez kell igazodnia. Témájuk legyen érdekes a gyerekeknek. Az olvasnivalók között legyenek képeskönyvek, mondókák, mesék, mondák, népköltészeti alkotások, versek, zenei formálású lírai művek, rövidebb epikai alkotások, ismeretterjesztő és különféle hétköznapi szövegek is. Az olvasmányok tartalma a mindennapi élethez, a gyerekek világához, a természeti, a társadalmi és a technikai környezethez kapcsolódjon. Olvassák a gyerekek saját és társaik írásait is.

Fontos, hogy a tanulás folyamatában a diákok értelmezzék a szöveget saját olvasatuk szerint, kereszenek benne információkat, összefüggéseket, jussanak következtetésekhez, reflektáljanak az olvasottakra, mondjanak véleményt és használják fel a megszerzett információkat új feladathelyzetben is.

Figyeljék meg a szövegek nyelvi megformáltságát, a kifejezőmód sokrétűségét, stílusát. Az irodalmi feldolgozások feltételt teremtenek a komplex *esztétikai értékközvetítésre*, az irodalom, a báb, a zene, a képzőművészet összekapcsolásával a gyerekek közelebb kerülnek a valósághoz (*a természet, a társadalom*) és *önmaguk* megismeréséhez, kitekinhetnek a világba és ismerkedhetnek *a hazai és más népek kulturális örökségével*.

A történelmi személyiségek példája, a nemzetiségi és etnikai népcsoportok kultúrájával való találkozás fejleszti a *nemzeti identitástudatot*, mely előkészíti az *Európához tartozás* gondolatának megértését és utat nyit az egyetemes kultúra befogadásához.

A célirányosan kiválasztott szövegekkel való foglalkozás gazdag nevelési lehetőségeket kínál a *környezettudatos magatartás* fejlesztéséhez, *a fenntartható fejlődés* gondolatának gyermek közeli megvilágításához, *az egészséges életmód* szabályainak és egyszerű összefüggéseinek felismeréséhez, *a reklámtevékenység* megértéséhez és a káros hatásaival szembeni attitűdformáláshoz.

Az olvasmányok szövegeit használja fel a tanító sokrétű *anyanyelvi tapasztalatok* szerzéséhez is. Figyeltesse meg a gondolatközlés adekvát módjait, az anyanyelvhasználat könnyen belátható szabályszerűségeit, anyanyelvünk alapvető jellemzőit. A tanulás folyamatában váljon természetes gyakorlattá, hogy a diákok könyvekből, kézikönyvekből, szótárakból, *digitális forrásokból* kiegészítik

tankönyveik információkészletét, rendszeresen használják feladatmegoldásaikhoz a különböző információs forrásokat, és olyan technikákat sajátítanak el, amelyek hozzájárulnak *önálló tanulási* képességük megalapozásához.

Írás – íráshasználat- írásbeli szövegalkotás

Az írás megtanulásával olyan írásbeli kommunikációs eszköz birtokába jutunk, melyet gondolataink közvetítésére, információk rögzítésére használunk. Ezt már a tanulás kezdetén nyilvánvalóvá kell tenni a gyerekek számára, különös tekintettel a számítógéppel való írás nyújtotta előnyök értelmes egyensúlyának megteremtésére.

A fejlesztés arra irányul, hogy a jelrendszer biztonságos elsajátítására építve jól működő, lendületes és olvasható, tetszetős kézírás alakuljon ki, tehermentesítve ezzel az értelmi erőket az írás technikai kivitelezésének felügyelete alól. Az írástanulás folyamatában a gyerekeknek:

- szigorúan kötött szabályokat kell elsajátítaniuk (balról jobbra haladás, az írásmozgás iránya, a betűk magassági kiterjedése, a kis-és nagybetűk alakjának eltérése, az írásminta követése),
- továbbá jelentős értelmi aktivitással kell kontroll alatt tartaniuk az írással közölt tartalmakat, s az írás helyességét.

E rendkívül bonyolult folyamat sikerének feltétele, hogy:

- kifejlődjenek a gyerekekben az írástanulás értelmi, fiziológiai és pszichológiai alapjai,
- a tanulás irányításához a tanító vegye figyelembe a tanuló vizuális, motorikus és perceptuális adottságait,
- apró módszertani lépésekkel haladjon, ne siettesse a tanulás folyamatát.

Különös figyelmet kell fordítani a sajátos nevelési igényű és a részképesség zavarokkal küzdő gyerekek türelmes alapozó fejlesztésére, és ha szükséges, be kell szerezni az írástanulást támogató speciális segédeszközöket is (pl. látáskárosodott, mozgáskorlátozott tanulók tanításához). Indokolt esetben - megnyújtva az alapozó időszakot - szükség szerinti további késleltetéssel egyedileg kerüljön meghatározásra a betűírás megkezdésének időpontja.

A gondos előkészítés, az írásmozgások aprólékos kimunkálása a vonalvezetést lendületessé, könnyedé és ritmikussá teszi, mely elvezet az egyéni írás kialakulásához és megakadályozza, hogy az írásmennyiség fokozódásával torzuljon, olvashatatlaná váljon a kézírás.

Az írástanítás kétféle írásminta - álló vagy enyhén jobbra dőlő betűk - használatával történhet.

A tanulás folyamatát a tanító szabad döntése határozza meg. A betűírás tanulása kezdődhet az olvasás tanulásával párhuzamosan, vagy késleltetett módon követi az olvasás elsajátítását. Kezdődhet kisbetűs programmal, a kis- és nagybetűk párhuzamos tanulásával, valamint nyomtatott nagybetűk írásával.

Az a jó, ha a tempó személyre szabott. Az írás eszközzé válásának ideje a legkorábban a harmadik iskolai év végére tehető. Addig szükség van a célirányos és rendszeres írásgyakorlásra.

Az írástechnika elsajátítása elsősorban az írásmozgás kiművelését, automatizálódását jelenti, de természetesen kapcsolódik az írás helyességének

fejlesztéséhez is, mert jó alkalmat teremt a felismert helyesírási szabályszerűségek, a megszerzett anyanyelvi tapasztalatok hasznosításához, rendszeres alkalmazásához. A helyesírás fejlesztésének lényege, hogy a gyerek minél többször találkozzon a helyes szóalakokkal és írja le azt. Ezért az írástevékenységekben elsősorban a másolás és az emlékezetből írás különféle változatai kapjanak elsőbbséget. A tollbamondásra írás nem a helyesírás megtanulásának, sokkal inkább a fejlődés nyomon követésének eszköze legyen, mely átvezető lépcsőfok az akaratlagos írás helyességének kifejlődéséhez.

A jól kimunkált írástechnika és helyesírási készség teremt meg az írásbeli szövegalkotás eszközi alapját. E nélkül a gyerek nem tudja figyelmeztetést a gondolatközlésre, az akaratlagos írás tartalmi kritériumaira irányítani.

A diákok lássák, hogy tanítójuk mi mindenre használja az írást. Ők is írjanak kronologikus szöveget, pl. naplót, levelet, mesét, élménybeszámolót, összefoglalót megfigyelésekről, feladatteljesítésről. Szerkesszenek nem kronologikus szövegeket is (meghívókat, feliratokat, címkéket, recepteket, feljegyzéseket). Játsszanak a nyelvvel, írjanak mondókát, verset, szójátékot, találós kérdést. Írjanak olyan szöveget, amit másoknak szánunk elolvasásra (mese, újság, képregény, könyv).

Az írásbeli szövegalkotás tanulása szorosan kapcsolódik a szövegolvasáshoz, hiszen az olvasmányok szövege példát ad a szövegformák megfigyeléséhez, a gondolatok nyelvi megformálásához, a téma kifejtésének megoldásmódjaihoz, a gondolatok elrendezéséhez, a nyelvi eszközök használatához, stb., az olvasás bővíti, aktivizálja a szókincset. A szöveg részletei felhasználhatók stilisztikai gyakorlatokhoz, tartalmukhoz pedig számtalan szövegalkotási feladat kapcsolható.

Az írásbeli szövegalkotás fejlődését a legjobban a szöveges értékelés támogatja.

4. Az anyanyelvi kompetenciák fejlesztésének tartalma

4.1 NAPI GYAKORISÁGÚ FOLYAMATOS FEJLESZTÉS

A képességfejlesztés fókuszai	A fejlesztés dimenziói
<p>Beszédkedv Beszédbátorság Szabálykövetés</p> <p>Kognitív képességek Auditív és vizuális észlelés, képteremtés Beleélés</p> <p>Ritmikus mozgások Figyelemkoncentráció Mozgáskoordináció</p>	<p>Beszélgető körrel:</p> <ul style="list-style-type: none">- a társas kapcsolatok alakítása,- az énkép, az önismeret fejlesztése,- a szocializáció támogatása. <p>Napi mesehallgatással:</p> <ul style="list-style-type: none">- a befogadói magatartás fejlesztése,- erkölcsi, esztétikai értékközvetítés,- szókincsfejlesztés. <p>Ritmust érzékeltető versmondás Oldott csoportléggör</p>

TANULÁSI EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	KÖVETELMÉNY A 4. ÉV VÉGÉN
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - részt vesz a beszélgető körben; - késztetést érez gondolatai közlésére; - várja a mesehallgatás rítusát; - rajzot készít a meséhez; - megjegyez rövid verseket, mondókákat, elmondásokat utánzó mozgásokkal kíséri. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - követi a beszélgetés menetét; - érdeklődik a társak mondanivalója iránt; - értelmes mondatokkal közli a gondolatait; - van kedvenc meséje, amit szívesen meghallgat ismételten is; - eljátssza társaival a mesét; - érzékeli a versek ritmusát. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bekapcsolódik beszélgetésbe; - bátran beszél; - türelmesen meghallgatja a társait; - több összefüggő mondattal reagál a hallottakra; - kérdéseket tesz fel a témával kapcsolatban; - elképzeli a helyszínt, a helyzeteket, a szereplőket stb.; - tovább szövi a mese fonalát; - a versmondást összekapcsolja mozgással. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spontán beszéde tudatossá alakul; - igazodik a beszélgetés csoportban kialakult szabályaihoz; - megérti társai gondolatait, érzéseit és reagál a hallottakra; - nem tér el a témától; - hosszabb mesék követésére is képes; - szívesen mesél másoknak; - szívesen mond verset, képes a vers ritmusának érzékeltetésére.

4.2 ÁLTALÁNOS ALAPOZÁS

A képességfejlesztés fókuszai	A fejlesztés dimenziói
Nagy és finommozgások, beszédmozgás Beszédhanghallás, tudatosodó hangképzés A saját test érzékelése, testséma Tájékozódás térben, síkban Oldaliság (lateralizáció) Szem, fül, kéz, láb dominancia Szem-kéz koordináció A két kéz tevékenységének összehangolása	Az olvasás és az írás megtanulásának előkészítése Mozgáskoordináció A mozgás és a ritmus kapcsolatának megerősítése Az ujjak mozgékonyságának fejlesztése Beszédlézés, tiszta artikuláció A fonémahallás tökéletesítése Testtudat, egyensúlyszabályozás Biztonságos tájékozódás Viszonyítások, relációs szókincs elsajátítása A dominancia megerősítése
Auditív és vizuális észlelés Formaérvék, arányérvék A finommotórium és a gondolkodás kapcsolatának erősítése Összpontosított figyelem, Megfigyelés, emlékezet Szerialitás	A figyelem tartósságának, a megfigyelés pontosságának fokozása, követő szemmozgás Auditív és vizuális ingerek sorba rendezése Alak-háttér megkülönböztetése

TANULÁSI EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT AZ OLVASÁS ÉS AZ ÍRÁS TANULÁSÁNAK MEGKEZDÉSEKOR
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utánmondással elmond verseket, mondókákat helyes beszédlegzéssel, - megfigyeli testrészeit, - utasításra változtatja testhelyzetét, irányok szerint mozgat bábukat, tárgyakat, - formakövető mozgásokat végez (fonalazás, agyagozás, gyöngyfűzés, kötés, testtel formázás stb.). 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utánoz mozgássorokat, - versmondását, mondókázását mozgással kíséri, - megnevezi a testrészeit, - megérti az irányokat, viszonyításokat kifejező szavakat, - páros testrészeit irányok szerint megkülönbözteti, - két kezét összehangoltan mozgatja, - követő szemmozgásra képes, - auditív és vizuális ingereket sorba rendez, - térbeli formák síkbeli ábráit felismeri. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - meg tudja különböztetni a hangokat, és utánzással tisztán ejti ki őket, - nagy-, finom - és beszédmozgása összerendezett, megbízható a szem-fül-kéz-láb koordinációja, - a testséma és az egyensúlyszabályozás kialakult, - az irányokat tükörképen is felismeri, - biztonsággal használja a relációs szókinccset, - biztonsággal tájékozódik a térben és a síkban, - határozottá vált az oldalisági dominancia, - megfigyeléseit figyelemmel irányítja, auditív és vizuális ingerek összehasonlítására képes, - egyszerű algoritmusokat követ, - felfedezi a rész-egész kapcsolatot, - képes az alak-háttér szétválasztására, - auditív és vizuális inger összekapcsol, ilyen ingersorokat követ.

4.3 BESZÉDKÉSZSÉG, SZÓBELI SZÖVEG MEGÉRTÉSE ÉS ALKOTÁSA

A képességfejlesztés fókuszai	A fejlesztés dimenziói
<p>Beszédértés Szóbeli szövegalkotás Helyzetfelismerés, alkalmazkodás a beszédhelyzethez Önismeret Kooperáció Figyelem Megfigyelés Koncentráció Lényegkiemelés Nyelvi igényesség Kreativitás Szövegkoherencia Érzelmek, beszélői szándék kifejezése Kérdés-válaszadás</p>	<p>Beszélgető körrel, mesemondással, szituációs játékokkal:</p> <ul style="list-style-type: none">- beszélgetés kezdeményezése,- a beszélgetésbe való bekapcsolódás,- az értelmes gondolatközlés,- a társakra figyelés,- a témataartás gyakorlása. <p>Szóbeli közlések tartalmi és nyelvi kritériumoknak való megfelelése:</p> <ul style="list-style-type: none">- a szókincs bővítésével, pontosításával,- jelentésárnyalatok érzékelésével,- mondatalkotásokkal,- szavak beszerkesztésével mondatokba,- mondatkapcsolásokkal,- beszélői szándék érzékeltetésével.

Megfigyelés, emlékezet, reprodukció

Beszédhanghallás

Beszédmozgások, beszédleégzés, hangképzés, artikuláció, beszédritmus és –tempó, hangerő, hanglejtés, hangsúly

A tanultak alkalmazása új feladathelyzetekben.

A beszéd hangzó oldalának fejlesztése:

ritmikus mondókák, versek, nyelvtörők, rövid szövegek pontos, kifejező elmondásával, tréningyszerű ismétlésével, összekapcsolásával testmozgással, zenei és ritmuskíséréssel.

Páros, kiscsoportos formában szóbeli szövegalkotó gyakorlatok a kommunikációs tapasztalatok felhasználásával:

- szerepjátékok,
- szógyűjtő játékok (szinonimák, ellentétek, rokon értelmű szavak),
- szavak mondatba foglalása jelentésárnyalatokkal,
- párbeszéd, utánzása, módosítása, bemutatása társaknak,
- párbeszédalkotása mindennapi élethelyzetekben
(köszönés, bemutatkozás,
megszólítás, kérdezés,
válaszadás)

Kérésre, felszólításra tevékenységek, mozgások, mozdulatok végrehajtása.

Ismert versek, szövegek reprodukálása többféle hangsúllyal; a mondatfonetikai eszközök alkalmazásával.

Verseket, szövegeket felkészülés utáni bemutatása hallgatóság előtt.

TANULÁSI EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	KÖVETELMÉNY A 4. ÉV VÉGÉN
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - részt vesz beszélgetésben, - tisztán ejti a hangokat, - helyesen alkot mondatot, - kérdésre mondattal válaszol, - rövid mesét, verset elmond segítséggel. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - követi a beszélgetést, válaszol a kérdésekre, - véleményét megfogalmazza - érthetően beszél, érzékelteti az időtartamot, - több mondatot összekapcsol, - kérdésekre kibővíti a mondatait, - ismeri a köszönés és a kérés különféle módjait, - felidézzi olvasmányai tartalmát, - szövegmondáskor érzékelteti a mondat végét, - szöveghűen mond verset. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beszélgetés közben alkalmazkodik a kommunikációs helyzethez, kérdéseket tesz fel és válaszol a hozzá intézett kérdésekre, - helyes kiejtéssel és hanglejtéssel beszél, - megérti a szóbeli utasításokat, - pontosan közvetít üzeneteket, - a helyzetnek megfelelően köszön, szólít meg, kér, - gondolatait tömörebben és bővebben is el tudja mondani, - verset, prózai szöveget pontosan és érzelmeiket kifejezően mond. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beszélgetés közben az elfogadott illemszabályok szerint reagál a hallottakra, figyel társaira, - részt vesz vitában, - beszéde érthető, hangerejét a helyzethez igazítja, - megért egyszerű metakommunikációs jelzéseket, - követi a hosszabb szóbeli magyarázatokat, - jegyzet, vázlat segítségével beszámol megfigyeléseiről, olvasmányairól, eseményekről, - versmondás, mesélés, prózai szövegmondás közben alkalmazza az értelmi szünettartást, kapcsolatot tart a hallgatósággal.

4.4 OLVASÁS – AZ ÍROTT SZÖVEG MEGÉRTÉSE

A képességfejlesztés fókuszai	A fejlesztés dimenziói
<p>Képolvasás Az írott információ megfejtésére törekvés Algoritmus követése, alkalmazása Jelfelismerés Látási, hallási kép és a beszédmozgás összekapcsolása Képi és írott információk összekapcsolása</p>	<p>Az olvasás jelrendszerének elsajátítása, használatának automatizálása szavak, szókapcsolatok, mondatok, rövid szövegek olvasásával.</p>
<p>Szövegértő néma olvasás Képzetépítés Információ kiemelés Értelmezés Lényegkiemelés Összefüggések felismerése Következtetés Véleményalkotás, reflektálás</p>	<p>A szövegbefogadás tartalmi és olvasástechnikai előkészítése. Az olvasottak elképzelése, saját olvasat szerinti értelmezése. A megértés ellenőrzése a szöveg tartalmához kapcsolódó feladatok megoldásával. Az elsődleges megértéstől a mélyebb megértéshez való eljutás szövegelemző műveletek alkalmazásával.</p>
<p>Esztétikai értékek felismerése</p>	<p>A szöveg nyelvi megformáltságának, kifejezőmódjának, stílusának megfigyelése. Művészi kifejezésformák, nyelvi eszközök szerepének megtapasztalása.</p>

<p>Nyelvi jelenségekkel kapcsolatos megfigyelések, nyelvi érzékenység</p>	<p>A megismert szövegek felhasználása anyanyelvi tapasztalatok szerzéséhez és nyelvhasználati gyakorlatokhoz. Pl.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a gondolatközlés adekvát módjai, nyelvi illetan, - közlési stílusok (magyarázó, mesélő, beszélgető, udvarias, közvetlen, hivatalos, igényes, igénytelen stb.) - a szavak jelentése (cselekvések, történések, nevek, tulajdonságok, számok, mennyiségek; hasonló és ellentétes jelentés), - a szójelentés és a mondatban elfoglalt hely kapcsolata, - szótő és toldalék, - a cselekvések, történések idejének kifejezése, - a cselekvő száma és személye, - a tulajdonságok, mennyiségek különböző mértékének kifejezése. <p>Egyszerűen belátható nyelvhelyességi és helyesírási szabályszerűségek megfigyelése. Pl.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - toldalékok (ba,-be,-ban,-ben,-nál, -nél stb.) helyes használata; - szó elválasztási szabályszerűségek, - a nagy kezdőbetű használata, - mondatvégi írásjelek - felszólítást kifejező szóalakok, - a tiltás kifejezése, - időtartam a szótőben és a toldalékokban, - az igeekötők használata, - kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok jelölése, - hagyományos írásmódú szavak, - számok írása.
---	--

TANULÁSI EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	KÖVETELMÉNY A 4. ÉV VÉGÉN
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ismeri a betűket, elolvas szavakat, szókapcsolatokat, rövid mondatokat; - felfogja az olvasottak értelmét; - a megértést mozgással, rajzzal, egyszerű feladat megoldással bizonyítja; - az iskolai könyvtárban könyveket nézeget, bemutatja kedvenc meséskönyvét; - érti a hang és a betű különbségét; - csoportokat képez betűkből, hangokból; - szóban és írásban érzékelteti 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - begyakorolt szöveget lassú folyamatossággal felolvas; - rövid szöveget néma olvasással megismer; - olvasás közben megjelöli, amit nem értett meg; - kérdésekre felidézi az olvasottak tartalmát; - az olvasmány címét, illetve illusztrációját kapcsolatba hozza a szöveg tartalmával, - segítséggel könyvet keres a könyvtárban. - segítséggel szómagyarázatot keres gyermeklexikonban. - megkülönbözteti a kérdéseket 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szöveghűen, folyamatosan olvas fel ismert szöveget; - az önállóan elolvasott szöveget megérti, kiemel belőle információkat; - az ismeretlen szavakat megpróbálja kikövetkeztetni a tartalomból; - röviden megfogalmazza a szöveg részeinek lényegét; - néhány összefüggő mondattal beszámol az olvasottak tartalmáról; - értelmez szöveghez tartozó egyszerű ábrákat; - tájékozódik a szövegben; 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - felolvasása értelmes, értelmező; - az önállóan elolvasott szöveget saját olvasata szerint értelmezi; - segítséggel mélyebb összefüggéseket is felismer, következtetésekhez jut; - reflektál az olvasottakra, - az olvasottak lényegét tömören és kibővítve is el – mondja; - önállóan keres könyvet a könyvtári szabadpolcon; - eligazodik táblázatokon, grafikonon;

<p>a mondatok elejét és végét;</p> <ul style="list-style-type: none"> - a tanító által jelölt hibáit kijavítja. 	<p>a kijelentésektől;</p> <ul style="list-style-type: none"> - felsorolja a magyar ábécé betűit, alkalmazza a betűrendet; - tapasztalati alapon felismeri: <ul style="list-style-type: none"> · a szótót és a · toldalékot; · a jelentésbeli hasonlóságot; · a kiejtéstől eltérő hangkapcsolatokat; · a szavak elválaszthatóságát; · az időtartamot a szótóban és a toldalékokban; - felismer egyszerű nyelvi szabályszerűségeket. 	<ul style="list-style-type: none"> - a tanultak kiegészítéséhez a tankönyvén kívül más információ forrásokat is használ. - felismeri a beszélői szándékot, azt írásban jelöli. - alkalmazza a nagy kezdőbetűt; - hibátlanul választja el a szavakat; - tapasztalati alapon jelentésük szerint csoportosítja a szavakat; - kérdésekre felelő szavakat megtalál a mondatokban, és felismeri az összetartozó szavakat. 	<ul style="list-style-type: none"> - önállóan használja az ismert kézikönyveket; - megfigyelései alapján ki tudja fejezni: <ul style="list-style-type: none"> · a többes számot, · a cselekvő számát és személyét, · cselekvések, történések különféle idejét, · a tiltást, a felszólítást, · a mennyiségek, tulajdonságok különböző mértékét. - helyesen használja az igekötőket; - rövid szöveget betűkihagyás és betűcsere nélkül leír; - biztonsággal alkalmazza begyakorolt esetekben a felismert helyesírási és nyelvhelyességi szabályokat.
--	--	---	---

4.5 ÍRÁS – ÍRÁSHASZNÁLAT- ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS

A képességfejlesztés fókuszai	A fejlesztés dimenziói
<p>Mozgás és ritmus összekapcsolása. Tájékozódás síkban, térben. Saját test érzékelése. Szem-kéz koordináció. Oldaliság, sorrendiség. Oldaliság az írófelületen. Az írás iránya, iránykövetés.</p> <p>Formaérzékelés, formák megkülönböztetése érzékeléssel. Formák létrehozása.</p> <p>A tér és a sík kapcsolata. Arányok, méretek érzékelése. Összehasonlítások.</p>	<p>Ritmikus mozgáskövetés mondókára, versre, dalra. Helyzetgyakorlatok irányokkal. Nagymozgások térben. Kismozgások síkban. Egyszerű jelölések, rajzok írófelületen az irányok értelmezésére.</p> <p>Irányok és formák érzékelése, követése mozgással. Formautánzások, másolások változatos eszközökkel, mozgással, rajzzal, tevékenységgel.</p> <p>Mozgások, alakzatok létrehozása térben, áttétele síkba. Képkészítések az arányok és méretek érzékeltetésével.</p> <p>Az érzékelés és az észlelés tökéletesítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mozaik és puzzle játékok; - illesztések, képalakítások.

<p>Az íráshoz szükséges testtartások. Íróeszközök célszerű használata.</p>	<p>Egészséges és praktikus testtartás felvétele, szokássá alakítása rajzoláshoz, festéshez, íráshoz.</p>
<p>Rész és egész megfigyelése. A betűforma és a betűkötés megkülönböztetése. Formaemlékezet, a jelrendszer tartós megőrzése. Algoritmus követése, alkalmazása.</p> <p>Automatizálódó, lendületes, ritmikus írásmozgás.</p> <p>A jelrendszer értelmes használata.</p> <p>Önellenőrzés, hibafelismerés.</p> <p>Reproduktív és fél reproduktív szövegírás Önálló szövegalkotás és írás</p>	<p>Betűformák elemzése, részek jelölése, részekből betűk összeállítása. A kötővonalak szerepének belátása, alkalmazásuk automatizálása. Szabályos írás mintakövetéssel.</p> <p>Az írás eszközként való használatának megtapasztalása:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szóírások; - mondatírások; - íráshasználati módok kipróbálása. <p>Formai és tartalmi szempontú korrekciók módja. Írás önelemzéssel. Javítási módok, önellenőrzés alkalmazása. Az írás gyakorlása változatos íráshelyzetekben (a „szépírástól” a gondolatok spontán lejegyzéséig) az írás eszközzé fejlesztéséhez.</p> <p>Cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lendületes, ritmikus írásmozgás, - jó olvashatóság, - helyesség, - esztétikus összkép,

<p>Írástempó, lendület, írásritmus Eszköz szintű egyéni kézírás</p> <p>Helyesírási készség</p> <p>Gondolatok írásbeli közlése Lényegkiemelés Csoportosítás, sorba rendezés Kronologikus és nem kronologikus kifejtés Tématartás Összefüggések felismerése: - előzmény-esemény-következmény - cím és tartalom, - téma és stílus</p> <p>Megfigyelés, emlékezet, képzelet Akaratlagos írás</p>	<ul style="list-style-type: none"> - tanulást kiszolgáló tempó - egyéni jellemzők kiérlelése. <p>Egyéni írások olvasása. Írás saját tempóban, egyéni jegyek érvényesítésével.</p> <p>A megszerzett anyanyelvi tapasztalatok felhasználása és gyakorlása különféle írástevékenységekben. A szóalak helyes írásképeinek rögzítése és előhívása, automatizálása. Önellenőrzés, hibajavítás. Mondatok között tartalmi kapcsolat teremtése. Az alanyváltás jelölése Mondatbővítés, - szűkítés</p> <p>A szöveg szerkezetéről, a kifejtés sorrendjéről, a különböző szövegformák (elbeszélés, leírás, levél, hétköznapi szövegek, e-mail, SMS stb.) tartalmi kritériumairól szerzett tapasztalatok alkalmazása önálló írásbeli szövegek alkotásakor.</p> <p>Nyers fogalmazványok korigálása, tartalmi továbbfejlesztése, véglegesítése.</p>
---	--

TANULÁSI EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	KÖVETELMÉNYEK A 4. ÉV VÉGÉN
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ismeri és vonalrendszer segítségével le tudja írni az írott betűket; - írott és nyomtatott írásmintáról leír szavakat, szókapcsolatokat, rövid mondatokat; - a tanító útmutatása alapján felismeri és kijavítja írástechnikai és helyesírási hibáit. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - írástechnikai hiba nélkül ír, - írása folyamatos, betűi normához közelítők; - jelöli a mondatkezdést és a mondat- zárást, - a sor végén elválasztja a szavakat; - a felismert helyesírási szabályszerűségekre (pl. mgh. időtartama a szótó végén, a toldalékban, nevek nagy kezdőbetűje); - folyamatosan gyakorolt 10 szóban helyesen jelöli a j hangot. - 2-3 összefüggő mondatot alkot írásban; - mondatait kérdések segítségével kibővíti; - szavakkal kiegészít mondatot 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - írása lendületes, írásmozgása harmonikus, írásképe tiszta, rendezett (megjelenhetnek az egyéni írás vonásai); - gyakorlott az íráshasználati tevékenységekben; - begyakorolt szókészlet körében alkalmazza a megfigyelt helyesírási szabályszerűségeket (pl. nagy kezdőbetűje); - újabb, folyamatosan gyakorolt 20 szóban helyesen jelöli a j hangot; - 8-10 összefüggő mondattal leír eseményeket, bemutat tárgyakat, élőlényeket, helyszíneket; - szokásává válik írásmunkáinak önellenőrzése, javítása; 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eszközként használja az írást; - írásmozgása automatizált; - írása jól olvasható, egyéni vonásokat mutat; - tempója és tartóssága kiszolgálja a tanulási igényeket; - begyakorolt szókészlet körében alkalmazza a felismert helyesírási szabályszerűségeket (pl. igeidők, fokozott szóalakok, igekötős igék); - újabb, folyamatosan gyakorolt 20 szóban helyesen jelöli a j hangot; - adott vagy választott témáról koherens írásbeli szöveget alkot, igényes nyelvhasználatra törekszik;

	<p>kat;</p> <ul style="list-style-type: none"> - helyesírási szójegyzéket használ; - írásmunkáját átolvassa, segítségadás mellett javítja. 	<ul style="list-style-type: none"> - használja a helyesírási szótárt. 	<ul style="list-style-type: none"> - elektronikus üzeneteket fogalmaz; - szövegeket, esztétikus formába rendez; - szöveghez magyarázó ábrát, táblázatot, grafikont készít; - írásmunkáit ellenőrzi, javítja, ehhez használja a helyesírási szótárt.
--	--	--	---

5. A fejlesztésre fordítható időkeret felhasználása

Tanítási idő: 4 tanévre az összóraszám 32 – 42%-a (ez kb. 974-1279 óra)

Javasolt éves óraszámok:

- az 1. tanévben: 236 – 310 óra,
- a 2. tanévben: 236 – 310 óra,
- a 3. tanévben: 236 – 310 óra,
- a 4. tanévben: 266 – 349 óra határértékek között.

(A kerettanterv 45 perces tanítási órákkal és/vagy epocha, illetve projekt jellegű tevékenység-szervezéssel működő osztályokban is alkalmazható. Ezért az óraszámoknak nincs meghatározó jelentőségük. Az egyes fejlesztési területek tevékenységeire fordított idő a gyerekek aktuális fejlettségi szintjétől, érdeklődésétől függ, és a tanító belátása szerint alakítandó. A megadott óraszámok tájékoztató jellegűek.)

A tanítási-tanulási idő felhasználásának javasolt belső arányai a kompetenciafejlesztés részterületei szerint

Alapozó időszak: szükség szerinti időfelhasználással tervezhető

Kompetenciákat fejlesztő tevékenységekre fordítható napi időkeretek az 1-4. évfolyamon:

- Beszélgető kör, mesehallgatás, ritmikus tevékenységek – kb. napi 45'
- Beszéd, beszédértés, szövegalkotás: a fennmaradó összidő 35%-a
- Olvasás, az írott szöveg megértése: a fennmaradó összidő 25-40%-a
(a választott tanítási stratégia szerint)
- Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás: a fennmaradó összidő 25-40%-a
(a választott tanítási stratégia szerint)

6. Mellékletek

1. sz. melléklet

Fejér Zsolt – Kereszty Zsuzsa – Korányi Margit – Szilágyi Imréné: Időterv az egyes részképességek fejlesztéséhez

2. sz. melléklet

Fejér Zsolt: Ajánlás a gyermekbarát program megvalósulását támogató eszközrendszer alkalmazásához

3. sz. melléklet

Kereszty Zsuzsa: Szempontok a tanulási eredmények követéséhez

Hallási figyelem

(Hang a térben, Zenedoboz, Csörgősipka)

- Cukott szemmel megtalálja a hangforrást (dob, csengő)

Akusztikus alak-háttér megkülönböztetés

(Hang a térben, Több zenedoboz, Több csörgősipka)

- Több, egyszerre szóló hangforrás közül kiválasztja megfelelőt

Hallási differenciálás

(Felületeken keltett zörejek)

- Különböző felületeken (üveg, fa, papír, kárpit stb.) kopogással keltett hang alapján a felületek érintkezésekor keletkezett zörejeket megkülönbözteti)
- A különböző felületeket akkor is megnevezi, ha a zörejt kaparással, ütéssel, simítással idézzük elő
- Azt is megmondja, hogy milyen felületen, hol, milyen módon keletkezett a zörejt

Hallási differenciálás szeriális nehezítéssel

(Felületeken keltett zörejsorozat)

- Különböző felületeken előidézett zörejeket hallva a felületeket megfelelő sorrendben idézi fel
2-7 elemű sorozat esetében (jelöljük a sorozat elemeinek a számát)

Hallási differenciálás alak háttérnehezítéssel

(Felület-zörejek egyszerre)

- Különböző felületeken különböző módon előidézett zörejeket egy időben hallva a különböző felületeket megnevezi
- Különböző felületeken különböző módon előidézett zörejeket egy időben hallva a különböző felületeket és a zörejkeltés módját is megnevezi

Hallási differenciálás beszédhangokkal

(Tikk-takk-bumm játék)

- Adott magánhangzót jelölő betűhöz megfelelő hangot kapcsol (itt fontos jelölnünk, hogy mely betűkhöz kapcsolja a megfelelő hangot)
- Adott magánhangzóval kezdődő szót/szavakat talál (itt jelöljük, hogy egy-két vagy több szót talál)
- Adott magánhangzóval végződő szót/szavakat talál (itt jelöljük, hogy egy-két vagy több szót talál)
- Adott hanggal olyan szót talál, amelynek a belsejében helyezkedik el a hang

(Színes hangok, Kezdő hang, utolsó hang, Mi van benne? Teljes hanganalízis. Tapintható hangok)

- 1-16 színt megnevez (jelöljük, hogy mely színeket nevezi meg)
- Ismert színt jelölő szó első hangját leválasztja
- Ismert színt jelölő szó utolsó hangját leválasztja
- Ismert színt jelölő szóban adott hangot felismer
- Ismert színt jelölő szóban felismeri egy adott hang sorrendi helyét

Magánhangzók akusztikus megkülönböztetése

(Magánhangzók akusztikus megkülönböztetése)

- Adott magánhangzó ejtése után az ajakállás formáját utánozza és megnevezi (itt jelöljük, hogy mely magánhangzók esetében nevezi meg)
- Adott magánhangzó ejtése után az ajakállás formáját megmutatja és megnevezi (itt jelöljük, hogy mely magánhangzók esetében nevezi meg)
- Megmutatja és elmondja, hogy az Ú-Ó betűpár ejtésekor miiben különbözik az ajakállás (valamennyi betűpárral kipróbáljuk: a-á, e-é, o-ó, u-ú, ö-ő, ü-ű, o-u, ó-ú, o-ö, ó-ő, u-ü, ú-ű, ö-ü, ő-ű)
- Megmutatja és elmondja, hogy az Ú-Ó betűpár ejtésekor miiben hasonló az ajakállás (valamennyi betűpárral kipróbáljuk: a-á, e-é, o-ó, u-ú, ö-ő, ü-ű, o-u, ó-ú, o-ö, ó-ő, u-ü, ú-ű, ö-ü, ő-ű)
- Megmutatja és elmondja, hogy az Ú-U betűpár ejtésekor miiben különbözik az ejtés időtartama (valamennyi betűpárral kipróbáljuk: a-á, e-é, o-ó, u-ú, ö-ő, ü-ű, o-u, ó-ú, o-ö, ó-ő, u-ü, ú-ű, ö-ü, ő-ű)
- Magánhangzók esetében mutatja és mondja, hogy „morog a torkunk”

Mássalhangzók akusztikus megkülönböztetése

(Mássalhangzók akusztikus megkülönböztetése, d, e és g. gyakorlat)

- A hangpárok - b-p, d-t, g-k, v-f, z-sz, zs-s, gy-ty– esetében kipróbálja és megmondja, hogy „morog-e a torkunk” vagy nem; (Feljegyezzük, hogy mely hangpár zöngés-zöngétlen voltát tudja megkülönböztetni)
- A képzés helye szerint eltérő hangpárokat - ny-ly, gy-ly, ty-ly, ty-ny-ny-n, gy-j, s-sz, zs-z - tisztán megkülönböztetve ejti: (Feljegyezzük, hogy mely hangpárokat ejt tisztán)
- : A képzési mozzanatban eltérő hangpárokat - sz-c, s-cs, gy-g, gy-d, cs-t - tisztán megkülönböztetve ejti (Feljegyezzük, hogy mely hangpárokat ejt tisztán)
- . Adott mássalhangzót jelölő betűhöz megfelelő hangot kapcsol (itt fontos jelölnünk, hogy mely betűkhöz kapcsolja a megfelelő hangot)
- Adott mássalhangzóval kezdődő szót/szavakat talál (itt jelöljük, hogy egy-két vagy több szót talál)
- Adott mássalhangzóval végződő szót/szavakat talál (itt jelöljük, hogy egy-két vagy több szót talál)

- Adott szóban felismeri adott mássalhangzó sorrendi helyét

Hallási emlékezet

(Bevásárló lista, Pókfonal játék)

- 1-30 többször ismételt szót a megfelelő sorrendben mond vissza (Feljegyezzük a megfelelő sorrendben visszamondott szavak számát)

Formafelismerés/Betűfelismerés

(Két kezes tárgyfelismerés, Ügyi boci)

- Jelentősen eltérő formájú tárgyakat tapintással felismer
- Hasonló formájú tárgyakat tapintással elkülönít
- Zsinórból vagy más anyagból formált különböző alakzatokat, betűket is pontosan végigjár; a betűt megnevezi;
- Adott betű elképzelt körvonalait minta nélkül, belső kép alapján kijárja;

Vizuális alak-háttér felismerés

(Mi változott? Differix)

- Egymástól több lényeges jegyben különböző alakzatokat megkülönböztet
- Egymástól jelentéktelen vonásokban különböző alakzatokat megkülönböztet

Olvasás- szövegértés

Az írott szöveg megértése

- Magánhangzóval kezdődő 3-4 betűs szavakat elolvas, a szó jelentését mozgással, szinonimával, rajzzal vagy más módon értelmezi;
- Mássalhangzóval kezdődő 3-4 betűs szavakat elolvas, a szó jelentését mozgással, szinonimával, rajzzal vagy más módon értelmezi;
- 3-4 betűből álló szavakban adott betűt pótol;
- 3-4 betűből szavakat alkot;
- Szókapcsolatokat némán elolvas, jelentésüket mozgással, rajzzal, szinonim szókapcsolattal vagy más módon értelmezi.
- 3-5 szóból álló rövid mondatokat elolvas. A megértést az előbbieik szerint bizonyítja.
- Rövid mondatba szóhalmazból megfelelő szót illeszt.
- Megtalálja a mondatban a felesleges szót. Javítja a mondatot.
- 6-9 éves gyerekeknek ajánlott könyvekbőlterjedelmű szöveget képes némán végigolvasni, a és a szöveg tartalmára vonatkozó egyszerű kérdéseket (pl. Kiről vagy miről szól? Ki mit csinál? Mikor teszi?) megválaszolja.;
- Egy oldalnyi szövegből, a szöveg használatával kiválasztja a szereplőket és a történéseket, megnevezi az események helyét, idejét.

- Egy oldalnyi szövegben megtalálja a szövegből egyszerűen felismerhető /vagy más megfogalmazásban: mélyebb értelmezés nélkül is felismerhető / összefüggéseket; megfogalmazza a saját viszonyulását a szereplőkhöz, eseményekhez (Szereti/nem szereti, tetszik/nem tetszik neki) megállapítására magyarázatot ad.
- A szövegnek megfelelően sorba rendez 3-4 főbb eseményt.
- A szöveg alapján felismer
- Kérdésekre válaszoló szövegrészt megtalál a szövegben.
- Rövid címet ad többsoros bekezdésnek. Megtalál /vázlat/címhez tartozó szövegrészt.
- Megmagyarázza a szöveg és a cím kapcsolatát.
- Párbeszédés szövegformában megkülönbözteti a szereplők mondatait.
- mondatból álló szöveget felkészülés után folyamatosan és pontosságra törekvően felolvas. Érzékelteti a mondathatárokat, olvasása a szöveget ismerők számára érthető.

Olvasástechnikai hibáinak konkrét feljegyzése /pl. elakadás, újrakezdés, szövégeken mást olvas, mely betűt téveszti, hanglejtési hibák, kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok hibás kiejtése/ b/ Beszédértés

- Szóban elhangzó 8-10 szóból álló mondatot képes megismételni.
- Szóban elhangzó mondathoz kapcsolódó mondatot tud mondani. Elismétli egybefüggően a két mondatot.
- 3-4 mondatból álló, egyszerű tartalmú szóbeli üzenetet megért és hiánytalanul továbbít
- A szóban elhangzó utasítások, feladatadások megértését az elvárt tevékenység teljesítésével jelzi.
- Szóban elhangzó mese, rövid szöveg tartalmára utaló kérdéseket megválaszol.
- Szóban elhangzó mese, történet tartalmát elmondja.

Szóbeli szövegalkotás/Beszédlátorság/

A véleményalkotás bátorsága

- Valamennyi beszédhangot tisztán ejt
- Kívánságait, szándékait, élményeit, érzéseit, gondolatait, véleményét hozzá érzelmileg közelálló társnak/felnőttnak páros helyzetben kérdésre/kérdés nélkül is megfogalmazza.
- Kívánságait, szándékait, élményeit, érzéseit, gondolatait, véleményét csoport helyzetben is kérdésre/kérdés nélkül is önállóan megfogalmazza.
-soros mondókát, verset páros beszéd helyzetben pontos szövegmondással elmond
-soros mondókát, verset csoport helyzetben is szöveghűen elmond
- A tanult verseket, szövegrészeket helyes artikulációval, megfelelő tempóban, hangerővel, hanglejtéssel, szünettartással mondja el
- Két mondatot úgy alakít át, hogy azok kapcsolódjanak egymáshoz.
- Két-három összefüggő mondatot mond képről vagy adott témáról.

- Képről ... mondatos szöveget (mesét, történetet) alkot.
- Ismert történet számára lényeges elemeit felidézi
- Ismert történet valamennyi lényeges elemét megfelelő sorrendben felidézi
- Mesék, történetek vagy olvasmányok szövegrészletének tartalmát összefüggő mondatokkal elmeséli.
- Személyesen átélt vagy megfigyelt eseményekről mások számára érthető módon beszámol.
- Megkezdett mesét vagy történetet folytat, kiegészít.
- Ismert mesét vagy történetet adott szempont szerint átalakít (pl. valamelyik szereplő tulajdonságának, valamelyik eseménynek, helyszínnek a megváltoztatásával).
- Ismert mesét vagy történetet másképp folytat az események adott pontjától kezdve, vagy másképpen fejez be.
- Általa kitalált történetet más számára érthetően elmond
- Dramatikus játékban részt vesz
- Dramatikus játékban szerepét átélve vesz részt
- Dramatikus játékban szövegét megfelelő intonációval mondja
- Dramatikus játékban szerepcserére is képes
- Gyakorló helyzetben a napszaknak és a köznapi protokollnak megfelelően köszön, megszólít, kérdez és tájékoztat
- Spontán helyzetben a napszaknak és a köznapi protokollnak megfelelően köszön, megszólít, kérdez és tájékoztat
- A társalgásban követi a beszélgetés folyamatát és kapcsolódik a mások által elmondottakhoz.
- A társalgásban kapcsolódik a témához.

Az írás funkcionális használata/Írásbeli szövegalkotás

- Belső képeit térben – például agyagból, gyurmából – megformálja
- Belső képeit síkban – például festéssel, rajzzal – megformálja
- Saját nevét emlékezetből hibátlanul leírja
- Szavakat, szókapcsolatokat betűkihagyás, betűcsere, betűbetoldás nélkül másol,
- Szavakat, szókapcsolatokat leír tollbamondás után,
- Szavakat, szókapcsolatokat leír emlékezetből.
- Szavakkal, szókapcsolatokkal kapcsolatos helyesírási feladatokat megold /pl. betűrendben, szótagszámuk szerint elrendezve, időrendi sorrendben leírja őket/.
- Mondatokat másol, leír tollbamondás után, leír emlékezetből.
- Mondatokat kibővít, átír adott szempont szerint
- Megadott szavakból mondatot alkot.
- Adott szó vagy szavak helyét megkeresi egy megadott mondatban.

- Adott kérdések segítségével kibővíti a mondatot.
- 3-4 adott szó felhasználásával 2-3 összefüggő mondatot alkot.
- Egy megadott mondat helyét megtalálja 3-4 mondatból álló egyszerű szövegben.
- Kérdésekhez válaszokat fogalmaz.
- Kijelentéseket kérdésekké alakít.
- Rövid párbeszéd hiányzó mondatát pótolja.
- Saját élményt, gondolatot... betűkkel, tekintet nélkül a helyesírásra, más számára érthetően leír
- Megszokta, hogy élményeit, gondolatait betűkkel, tekintet nélkül a helyesírásra, más számára érthetően leírja
- Üzenetet más számára érthetően ír
- Írását a tanító kezdeményezésére, segítségével javítja
- Ha bizonytalan, megkérdezi, hogy írásában mi a javítandó.
- Írását írásminta vagy helyesírási szótár segítségével alkalmanként maga is javítja